

Χόμα Κατουζιάν*

**Ἄνθρωπος και ζώο
στον «Αδέσποτο σκύλο» του Χενταγιάτ**

Ο «ΑΔΕΣΠΟΤΟΣ ΣΚΥΛΟΣ» είναι ένα από τα καλύτερα ψυχολογικά μυθιστορήματα του Χενταγιάτ και ένα από τα πιο συγκινητικά έργα που έγραψε ποτέ. Είναι δελεαστικό να πούμε ότι αποτελεί μια μυθιστορηματική εκδοχή ενός δοκιμίου που έγραψε στα νεανικά του χρόνια, με τίτλο «Ἄνθρωπος και ζώο». Το κείμενο και το πρώτο του επίπεδο αντιπροσωπεύουν σίγουρα από μέρους του συγγραφέα μια αυθεντική και αλάνθαστη μυθοπλασία του συγκεκριμένου δοκιμίου και του βιβλίου στο οποίο εξελίχθηκε, *Τα οφέλη της χορτοφαγίας*. Είναι αλήθεια ότι ο Χενταγιάτ δεν έπαψε ποτέ να καταδικάζει τη σκληρότητα και την αδικία απέναντι στα

* Ο Χόμα Κατουζιάν (γεν. 1942) είναι οικονομολόγος, ιστορικός, κοινωνιολόγος και κριτικός λογοτεχνίας. Το 1986 εγκατέλειψε την ακαδημαϊκή του καριέρα για ν' αφοσιωθεί στις ιρανικές σπουδές. Έχει γράψει δεκάδες βιβλία και είναι μέλος του διδακτικού προσωπικού του Τμήματος Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης.

ζώα με κάθε δυνατό τρόπο: τόσο με τον λόγο του όσο και με την πένα του.¹ Στα μυθιστορήματά του, αυτά τα συναισθήματα εκφράζονται έντονα, ειδικά στον «Αδέσποτο σκύλο» και στο «Αλαβίγιε Χανούμ», στη σκηνή που τα άλογα της άμαξας πέφτουν. Η διαφορά, ωστόσο, είναι ότι το τελευταίο διήγημα είναι μια κωμωδία με την κλασική έννοια του όρου, ενώ ο «Αδέσποτος σκύλος» είναι ένα ψυχολογικό μυθιστόρημα.² Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί απλώς ως φανταστική έκφραση των συναισθημάτων που εκφράζονται στο «Άνθρωπος και ζώο», καθώς υπάρχει μια άλλη και πολύ βαθύτερη διάστασή του ως μιας μεταφοράς για τα ξένα, τα αλλοτριωμένα, περιθωριοποιημένα και διωκόμενα ανθρώπινα όντα που λαμβάνουν την ίδια αντιμετώπιση από τους συνανθρώπους τους, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των αντι-ηρώων των ψυχολογικών μυθιστορημάτων του Χενταγιατ από τον κόσμο των ζώων.

Ακόμη και στην περίπτωση της Τυφλής κουκουβάγιας η πολυπλοκότητα και η ασάφεια της ιστορίας, και ως εκ τούτου και η ευρεία της ερμηνευτικότητα, οφείλονται περισσότερο στην ποιότητα της υποκειμενικής θολερότητας, που αναμιγνύεται με τον καταγισμό της κριτικής

1. Όταν γνωρίστηκε πρώτη φορά στο σχολείο St. Louis της Τεχεράνης με τον Ταγκί Ραζαβί, με τον οποίο παρέμειναν φίλοι μέχρι το τέλος της ζωής του, του έκανε παρατήρηση επειδή είχε φέρει μια ζωντανή σαύρα μέσα στην τάξη στο μάθημα φυσικής ιστορίας. Βλ. Homa Katouzian, *Sadeq Hedayat, The Life and Legend of an Iranian Writer*, I. B. Tauris, Λονδίνο 2002, σ. 20.

2. Για τον ορισμό και μια περαιτέρω ανάλυση των ψυχολογικών μυθιστορημάτων του Χενταγιατ, βλ. στο ίδιο.

αφήγησης, παρά σε κάποια περίτεχνη πλοκή. Έτσι, μιλώντας γενικότερα, η ιστορία του «Αδέσποτου σκύλου» εξακολουθεί να είναι ένα από τα απλούστερα ψυχολογικά λογοτεχνικά έργα. Πρόκειται για έναν σκύλο ράτσας που χάνεται στο Βαραμίν, κοντά στην Τεχεράνη, και περιπλανιέται ενώ σχεδόν όλοι όσους συναντάει τον κλοτσούν και τον βρίζουν. Μόνο σε μία περίπτωση ένας άνθρωπος που τυγχάνει να σταματήσει εκεί για λίγες ώρες του δείχνει καλοσύνη και συμπάθεια, μια εξαίρεση που ενισχύει την αίσθηση ρεαλισμού της ιστορίας. Στο τέλος όμως φεύγει κι αυτός και αφήνει πίσω του τον σκύλο ακόμα πιο μοναχικό και απελπισμένο από πριν.

Η περιγραφή του ψυχικού κόσμου του σκύλου ενόσω υφίσταται το τραύμα της αποξένωσης, της ανημποριάς και των σωματικών βασανιστηρίων, αλλά και των συναισθημάτων, των επιθυμιών, της ελπίδας και της αίσθησης νοσταλγίας που τον διακατείχε, αποτελούν μεγάλο μέρος της ιστορίας, καθώς και του υπόρρητου νοήματος. Τα ανθρωπόμορφα χαρακτηριστικά των βιωμάτων του σκύλου τον καθιστούν προσιτό στην ανθρώπινη κατανόηση ως ένα παράδειγμα της τραγωδίας της ύπαρξης.

Ο παραγιάς του απέναντι αρτοποιεί τον έδιωχτο χτυπώντας τον, ο βοηθός του κρεοπωλείου του πέταγε πέτρες και ο μορφωμένος οδηγός του αυτοκινήτου τον καλωσόριζε κλοτσώντας τον με τα καλογυαλισμένα του παπούτσια, όταν ο Πατ κατέφευγε στη σκιά του οχήματος. Κάποια στιγμή όλοι βαριούνταν